

राज्यातील मातीत कार्बन कमी

lalit.patki

@timesgroup.com

tweet : @lalitpatkiMT

नागपूर : वाढत्या प्रदूषणामुळे आजकाल हवेतील कार्बनचे प्रमाण बरेच वाढले आहे. या कार्बनला शोषून त्याची व्यवस्था लावणारी नैसर्गिक यंत्रणेची नेमकी परिस्थिती काय आहे, हे शोषून काढण्यासाठी अलीकडेच देशाच्या मातीतील कार्बनच्या प्रमाणानुसार देशाचा कार्बन नकाशा तयार करण्यात आला. या नकाशानुसार देशातील मातीमध्ये मुळातच कार्बन शोषून घेण्याची क्षमता कमी आहे. महाराष्ट्रातील ८० टक्क्यांहून अधिक भागातील मातीमधील कार्बन कमी असून, या भागावर लक्ष केंद्रित करणे आवश्यक असल्याचे वैज्ञानिक सत्य या नकाशातून बाहेर आले आहे. विशेष म्हणजे हा नकाशा नागपुरातील राष्ट्रीय मृदा सर्वेक्षण आणि भूमी उपयोग नियोजन संस्थेद्वारे तयार करण्यात आला आहे.

वाढत्या प्रदूषणामुळे गेल्या काही काळापासून जगात 'कार्बन फुटप्रिन्ट' वद्दल चर्चा घडत आहेत. आपला 'कार्बन फुटप्रिन्ट' कमी असावा यासाठीचे प्रयत्न प्रत्येकाने करावेत, असे आवाहनसुद्धा केले जात आहे. हवेतील कार्बन कमी करणे हा एक उत्तम उपाय आहेच. परंतु, हवेत असलेला कार्बन

आज
वसुंधरादिन

प्रदूषणावर आळा
कठीण; देशाचे
मॅपिंग नागपुरातून

शोषून घेण्याची नैसर्गिक व्यवस्थामुद्धा अस्तित्वात आहे. मातीमध्ये असलेल्या काही घटकांमुळे हवेतील कार्बन शोषला जातो. परंतु, देशातील बराचशा भागातील मातीमध्ये कार्बनची कमतरता असल्याचे लक्षात आले आहे. राष्ट्रीय मृदा सर्वेक्षण आणि भूमी उपयोग नियोजन संस्थेद्वारे अलीकडेच देशातील मातीमधील कार्बनचा अभ्यास करण्यात आला. या अभ्यासानंतर एक नकाशा तयार करण्यात आला. संस्थेच्या संकेतस्थळावर हा नकाशा प्रकाशितसुद्धा करण्यात आला आहे.

याबाबत संस्थेचे संचालक डॉ. एस. के. सिंग यांना संपर्क साधला असता ते म्हणाले, 'देशाकडे मातीमधील

कार्बनचा नकाशा उपलब्ध नव्हता. प्रदूषण, कृषी या दृष्टिकोनातून हा नकाशा आपल्याकडे उपलब्ध असणे अत्यंत आवश्यक होते. त्यामुळे आम्ही हा नकाशा तयार करण्याचे काम हाती घेतले. अलीकडेच हा नकाशा प्रकाशित करण्यात आला. यात अॅग्री-इकोलॉजिकल-सब रिजन्स आणि प्राथमिकता झोन असे दोन वर्ग करण्यात आले. ज्या भागातील मातीमधील कार्बनचे प्रमाण उत्तम आहे, तो भाग अॅग्री-इकोलॉजिकल-सब रिजन्समध्ये तर ज्या भागातील मातीमधील कार्बन कमी आहे, अशा भागांना प्राथमिकता झोनमध्ये टाकण्यात आले. देशातील समुद्र किनारपट्टीचा तसेच हिमालयाच्या

'हिरवळ हाच
एकमेव उपाय'

कार्बन डाइऑक्साइड आणि ग्रीनहाउस गॅसेसमुळे वातावरणातील कार्बनचे प्रमाण वाढले आहे. मातीमधील कार्बन कमी असल्याने स्वाभाविकच वातावरणातील कार्बनचे प्रमाण अधिक वाढते. हा कार्बन शोषून घेण्यासाठी हिरवळ हाच एक उत्तम उपाय आहे. ज्या भागातील मातीमध्ये कार्बन आहे, तेथे मोठ्या प्रमाणात वृक्षारोपण होणे आवश्यक आहे. परंतु हे वृक्षारोपणसुद्धा विशिष्ट प्रकारचे असावे. मोठे लाकूड असलेल्या झाडांद्वारे अधिक प्रमाणात कार्बन शोषला जातो. त्यामुळे वातावरणातील कार्बन कमी होऊ प्रदूषण पातळी कमी होते, असे तज्ज्ञ सांगतात.

प्रदेशातील मातीमध्ये कार्बनचे प्रमाण अधिक आहे. परंतु, मध्य भारत आणि इतर ठिकाणी ही परिस्थिती फारशी चांगली नाही. यात महाराष्ट्राचासुद्धा समावेश होतो. कोकण किनारपट्टी आणि मुंबई वगळता राज्यातील सर्वच ठिकाणी मातीमधील कार्बनचे प्रमाण निसर्गतःच कमी आहे.'